

es troba ja en StVicentF: «toquaven a la porta, dient: Senyor, *obri*'ns la porta de paraís» (II, 272.5; un altre ex. en 272.7); JRuyra (O. C., p. 812a) ens informa que a Blanes l'imperatiu sing. d'*obrir* és *obri tu*. — 7 Segons les dades del mencionat treball de Moll (AORBB IV, 63), la pronúncia amb *u* es dóna, fora de la zona de la *o* àtona > *u*, a Vilaller, Pradell del Priorat, Calaceit, Morella, Benassal, Lluçena, València, Tàrbena, Alcoi, La Vila Joiosa, Monòver, Alacant, Elx i a totes les Balears (excepte Felanitx que té *aubert*); però amb *o* a Bonansa, La Seu d'Urgell, Benavarri, Alcalà de X., Castelló de la Plana, Llíria; a la resta del territori occidental i valencià apareix *aubert* o bé *obrit* i *aubrit*. Arqués (BDLC VI, 1910, 92) dóna de les Borges Blanques (Urg.) *aurit* i *obert*; JCoromines va anotar a Càrcer (Rib. Xúquer) *ubert* i *ubrit* (1962), i *ubert* a Farrera (Alt Pallars), 1933; *aubert* a Guadassuar (Rib. Xúq.). — 8 Apareix amb la grafia *ubert* en un text de 1323 (Russell-Gebbett, *Med. Cat. Ling. Texts*, p. 148.23); Alart (*InvLC*) n'inclou exs. de 1332, 1382, 1417, 1501, i un d'*obert* en 1296. Inclouen aquesta forma només com a *ubert* JMarch (1371), n.º 1347, i Ll. d'Aversó (c. 1398), n.º 1604, 16; en StVicentF trobem: «la porta de paraís, ans que peccàs Adam, *uberta* ere» (*Sermons* III, 99.8); *Quar.*, p. 161.89, etc. — 9 El mot *celobert* fou en realitat un adjectiu parasintètic (derivat de *cel* i *obert*): «un lloc *cel-obert*»; avui substantivat: un *celobert* 'un interior de casa sense sostre' («aquell *cel-obert*, ple de balcones barrats, tots ells velats per transparents de colors esmortuïts», citat per DBal., s. v. *esmortuït* de NOLLER), d'ús general en cat. central; veget. també sota CEL. — 10 Escrig duu a més els derivats *eixobrida* i *eixobrimet*. — 11 El mot *aixaure* 'espai, lloc, eixampli', que dóna Mestre Noé de Tortosa (BDC III, 83), pot tenir relació amb una variant *eixaubrir* si admetem que hi pogués ajudar una espècie de *télescopage* amb el verb *ajoure*. [Cf. una altra explicació en el vol. III, 249b36-43; però l'explicació d'En Gulsoy em sembla plausible i fins potser preferible, J. C.]. — 12 Citem a través de l'edició del diccionari de Sanelo per Gulsoy (p. 288). — 13 JCoromines va anotar *abriüll* o *abreüll* a Cinctores, *abriüll* a Boixar (Morella, 1961); segons indica Masclans (*Els noms vulgars*, p. 53), Font i Quer havia registrat *auriüll* a Alfarràs (Noguera) i Masclans mateix a Salàs (Pallars Jussà). — 14 JCoromines va sentir *abriüll* a la Poble de Benifassà (Morella, 1961); segons Masclans (*l. c.*, s. v. *abriüll*), aquesta variant fou apuntada per Font i Quer a Corbera d'Alzira, i Masclans mateix tenia registrat *obreüll* a Sant Magí de Brufaganya. A València a més d'*abriülls* sembla tenir cert ús la forma *abroixos*, un evident castellanisme de tipus *navaixa* < *navaja*; Sanelo inclou aquesta darrera forma al costat d'*abriülls* (p. 60b) i la trobem també en Escrig i en una cançó popular citada per MGadea en la seva obra, *Pitos i Flautes* (València 1914): «*Abroixos*, que són punxes / i mates de vora de camp» (p. 229). — 15 Aques-

ta explicació ja la donava el Botànic Anònim Sevilla (Ss. XI-XII en referència al moss. *abre-nalyo* (veg. Asín Palacios, *Glos.*, p. 9); Font i Quer en el seu comentari a l'estudi d'Asín creu que la planta a què es referia l'Anònim Sevilla degué ser el card, esp. *Centaurea melitensis* o *Cent. solstitialis*, més probablement aquesta darrera que és d'espines robustes i abundant en els sembrats (citem a través de Masclans, *l. c.*, s. v. *abriüll*). Notem que un nom de persona, *Pedro Abueyo*, apareix en un doc. de 1171 de Sahagún (Men. Pidal, *Orig.*, 156). — 16 Vegeu *DFa.*; Font i Quer, *Plantas medicinales* (Barcelona 1962), pp. 363, 422, 850, i Masclans, *l. c.*, s. v. *abriüll*. — 17 Font i Quer, *l. c.*, p. 850, el dóna com a un altre nom de *Cent. calcitrapa*. — 18 El doc. de 1784 es refereix a aquest lloc amb la nota de «lo prat dit la feixa dels *ardagulls*», i un de 1793 l'escriu com *Los Ardegulls* (tres vegades) i *Ardagulls* poc abans; *Los Ardiülls* en el doc. de 1803 són dades despulades per JCoromines d'un Capbreu d'Estais que li fou facilitat per J. Lluís (fº 17r i 183v). — 19 En aquest poble hi ha un paratge dit *el Bruellé* a la dreta de la Rib. d'Angostrina, i un altre de diferent, *Prat del Bruellé* en el terme d'Eguet. — 20 En el mateix poble hi ha també el nom de lloc, *Lloma de l'algarbuller negre*.

OBSCÈ, -ENA, pres del llatí *obscēnus* 'sinistre, fatal', 'indecent, obscè'. □ 1.ª doc.: 1638; Belv. 1805, Lab. 1839 (tots dos escriuen *obsceno*); cf. fr. *obscène* (1532), *obscénité* (1511).

Mot culte però universalment conegut entre gent educada. En llatí els millors mss. vacillen entre *obscenus* i *obscaenus*; la seva etimologia en aquesta llengua és dubtosa.

DERIV.: *Obscenament* i *obscenitat* [Belv.].

OBSCUR, -A (variant antiga *escur*) 'fosc, mancat de llum', del llatí *obscūrus* id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

La forma *escur* i els derivats en *es-* són freqüents en tota l'Edat Mitjana: 1 Lluil «--- vocables *escurs* ---» (*AlcM*), Muntaner «--- nuit *escura* ---» (*Cròn.*, cap. 23, Col. Pop. Barc., I, 57.25); JMarch n.º 514 i 1826: «*escura*, per cosa fosca»; c. 1398, Aversó, *Torc.*, 1485; BMetge; StVicentF: «un càrge molt terrible, pudent, *escur*» (*Sermons* III, 70.14); Ausiàs Marc, *Poes.* VII, 63 (ed. NCL II, p. 28); *Spill*, 8040, 10890 etc. La forma més pròpera al llatí, *obscur*, es troba en una obra d'Eiximenis (*DAG.*), en un doc. de 1392 i en Cauliach, 1492; *DTo.* (c. 1650) tot i incloure les dues formes encara prefereix *escur* com a més normal; d'altra banda, Lacav. (1696) duu només *obscur* (amb molts exs.) i Lab. 1839, remet d'*escur* a *obscur*; però encara es troben exs. d'*escur* en el Baró de Maldà (*Coll. B. V.*, 60, 165), i avui segueix essent usual popularment en moltíssims llocs, no sols en molts topònims?

És mot heretat en totes les llengües romàniques, encara que modernament és d'ús limitat en totes elles excepte en castellà i portugues. En català *escur* o *obscur* comença a perdre el terreny davant *fosc* des del S. XV,